

Gorazd Meško, Justice Tankebe, *Trust and Legitimacy in Criminal Justice. European Perspectives*, Springer International Publishing, Switzerland, 2015, 301 p.

Gorazd Meško este profesor de criminologie la Facultatea de Justiție și Securitate Penală din cadrul Universității din Maribor (Slovenia), doctor în Criminologie Comparată din anul 1998 și are o vastă activitate de cercetare științifică, etalată în 213 articole și studii publicate în lucrări de specialitate. Interesele sale de cercetare includ controlul criminalității, prevenirea criminalității și asigurarea securității, comportamentul delinvent și legitimitatea instituțiilor formale de control social.

Justice Tankebe este lector asociat la Universitatea din Cambridge din anul 2004, la catedra de Criminologie. Este, de asemenea, membru al Academiei Britanice postdoctorale. A studiat sociologia ca student la Universitatea din Ghana (Legon) și are un doctorat în domeniul Criminologiei, obținut în anul 2008 la Colegiul St. Edmund. Este un autor destul de mult citat în lucrări din sfera criminologiei (2.274 de citări din anul 2013 încoace).

Cei doi sunt figuri marcante în domeniul de referință al justiției penale, sociologiei crimei și studiului autorității poliției, astfel încât o lucrare sub coordonarea lor merită toată atenția din partea specialiștilor, practicienilor sau studenților interesați de științele penale, sociologie politică, criminologie sau antropologie socială.

Cartea de față, structurată în două părți, una teoretică și alta aplicată, este un demers internațional valoros și integrează în cele 300 de pagini, douăsprezece capitole care tratează din perspective diferite conceptele de „încredere”, „legitimitate”, „autoritate” în justiția penală în general și în referire la instituția poliției, în particular.

Prima parte a volumului cuprinde șase capitole teoretice întinse pe 137 de pagini, fiind toate adunate sub denumirea generală de „Autoritatea și sistemul de justiție penală”.

A doua parte, mai practică, cuprinde alte șase capitole întinse pe 138 de pagini, în care sunt prezentate rezultatele unor studii, cercetări empirice și sondaje de opinie cu același obiect de studiu: instituția poliției. Toate capitolele sunt înglobate sub genericul-umbrelă: „Studierea încrederii în Poliție și a legitimității autorității ei”.

Capitolele sunt realizate individual sau în echipă, în total de 24 de colaboratori din mediul academic și practicieni din structurile de poliție din șapte țări europene: Polonia, Anglia, Slovenia, Olanda, Germania, Austria și Belgia reprezentând zece centre universitare de prestigiu: Londra, Cambridge, Oxford, Leeds, Maribor, Ljubljana, Linz, Ghent, Tilburg și Varșovia.

Autoritatea și încrederea sunt concepte vechi în criminologie. Amintim doar două dintre referințe. De exemplu, în lucrarea *Cauzele Delincvenței* (1969), Travis Hirschi a enunțat și testat ipoteza înfrânării, a influenței autorității asupra delincvenței. El afirmă că „dacă o persoană nu simte niciun atașament intrinsec față de o instituție sau față de reprezentantul acesteia, atunci și legile sau normele acestora sunt lipsite de autoritate și de legitimitate pentru acea persoană” (p. 127). La fel dovedește și Tom R. Tyler în lucrarea sa *De ce se supun oamenii, legii?* (2006) care oferă o analiză și o interpretare a rezultatelor unui sondaj de opinie realizat prin telefon, pe populația adultă din Chicago. Concluzia o reprezintă importanța practicilor judiciare pentru evaluarea subiectivă, intrin-

secă a populației și pentru investirea instituțiilor statului din sfera justiției cu autoritatea și legitimitatea cuvenită.

Deși foarte asemănătoare, *încrederea, autoritatea și legitimitatea autorității* sunt concepte distincte și intens studiate în perioada recentă. Evoluția sistemelor de justiție penală și reformele din instituțiile de aplicare a legii din ultimii 25 de ani, în special din țările Europei de Est, au deschis apetitul de studiu multor nume consacrate ca de pildă David Beetham (*The Legitimation of Power*, 2013) sau Silvia Staubli (*Trusting the Police – Comparisons across Eastern and Western Europe*, 2017). Unele studii au căutat să găsească măsura în care legitimitatea (definită ca o conformitate față de normă sau lege, ori ca o recunoaștere a profesionalismului) este replicabilă în alte spații socioculturale decât statele Americii de Nord. Altele s-au concentrat pe îmbunătățirea provocărilor metodologice și teoretice ale cercetărilor de teren.

Lucrările adunate în acest volum sunt demersuri reușite de a înainta în cunoașterea acestui domeniu relativ nou pentru cercetarea socială. Toate capitolele fac referire la înțelesul conceptelor de *încredere* și *autoritate* cercetate în diverse contexte sociale, în distincte perioade de timp și pe diferite populații.

Capitolul inaugural „Încrederea în tranziție: Legitimitatea Justiției Penale în societățile aflate în tranziție” (pp. 19–44) îi aparține Susannei Karstedt de la Universitatea Leeds (Anglia) și se concentrează pe analiza „legitimității” în societățile aflate în tranziție, la debut de democrație. Lucrarea studiază felul în care procesul tranziției formează autoritatea instituțiilor din sfera justiției penale. Acestea (poliția, magistratura) sunt considerate pietre de temelie pentru legitimitatea statelor și a guvernelor, iar investirea lor cu încredere (din partea populației) reprezintă fundamentul tranziției spre democrație (p. 24). Printr-o analiză comparativă, longitudinală (1974–2010) a țărilor aflate în tranziție, Susanna Karstedt caută un răspuns la întrebarea: *de ce pierd instituțiile din sfera justiției recunoașterea morală și care e procesul de redobândire și recuperare a autorității?* Soluția

pare a fi eficiența în combaterea criminalității (profesionalismul și competența în îndeplinirea sarcinilor zilnice) și reducerea corupției (considerată a fi una din cele mai importante reforme în poliție și justiție) (p. 25). Autoarea investighează tipurile de schimbări instituționale din sfera lărgită a societății, care afectează în cea mai mare măsură legitimitatea justiției penale.

În capitolul următor „Regimul pedepselor, legitimitate și opinia publică” (pp. 48–65), Julian Roberts din cadrul Centrului de Criminologie Oxford (Anglia) și Mojca M. Plesničar de la Institutul de Criminologie – Facultatea de Drept din Liubliana (Slovenia) cercetează relația dintre regimul pedepselor (ale condamnărilor penale) și opinia publică despre legitimitatea pedepselor. Cei doi studiază ceea ce în termeni mai comuni se poate numi „*legitimitatea primară a justiției*”, adică ceea ce ține de atitudine, opinie, percepție publică față de pedeapsa/condamnarea penală și mai ales motivul pentru care în multe țări, populația consideră regimul sancționator ca fiind „fără legitimitate”. În aceeași măsură se încearcă și găsirea unor moduri de a influența pozitiv opinia publică cu referire la această temă. Starea de fapt evidențiază o supraevaluare a legitimității regimului de condamnări penale.

Cel de-al treilea capitol din partea teoretică a volumului „Procedura penală pentru victimă, dintr-o perspectivă internațională” (pp. 67–77) este realizat de Jan van Dijk de la Universitatea din Tilburg, Olanda și se concentrează asupra studiului victimelor infracțiunilor și percepției acestora asupra legitimității procedurii penale. Autorul cercetează cum această perspectivă poate prognoza disponibilitatea victimelor de raportare ulterioară a abuzurilor, prezentând și rezultatele unor sondaje internaționale realizate cu populații-victime (ICVS) din perspectiva procedurii penale. Autorul ajunge în final la concluzia că procedura penală orientată spre confortul/binele victimei ar trebui să fie centrul programelor de creștere a autorității (îmbunătățirii legitimității autorității) forțelor de ordine în Uniunea Europeană.

Capitolul realizat de Witold Klaus, Konrad Buczkowski și Paulina Wiktorska, toți trei venind de la Institutul de Studii Juridice din cadrul Academiei de Științe Varșovia (Polonia), „Încurajarea și susținerea victimelor infracțiunilor penale – un scop realist sau un concept teoretic?” (pp. 79–102) ia în discuție efortul uman de susținere, încurajare și motivare a victimelor diferitelor infracțiuni penale din trei perspective distincte asupra victimizării. Prima este cea *legislativă*, punând sub semnul întrebării codul de procedură penală polonez și capacitatea legislației naționale de a oferi un suport real și eficient victimelor; a doua perspectivă face o analiză comparativă a cadrului legislativ existent în Polonia cu normele de aplicare în sistemul judiciar, verificând măsura în care procedura penală oferă suport victimelor și este eficientă în prevenirea revictimizării; iar a treia perspectivă ne-ar permite să evaluăm dacă drepturile victimelor au fost cuprinse în mod realist și aplicabil în textele de lege și în practicile judiciare naționale poloneze, sau dacă ele sunt doar teoretice, fără aplicabilitate în fapt.

Paul Ponsaers, din cadrul Facultății de Drept, Departamentul de Criminologie și Științe Penale de la Universitatea din Ghent (Belgia), este autorul celui de-al cincilea capitol: „Este legitimitatea un atribut al Poliției?” (pp. 106–120). Tema abordată ridică următoarele întrebări: Poate Poliția, prin structura și acțiunile proprii, să gestioneze singură problema legitimității? Este capabilă să își asigure nivelul de încredere și imaginea publică dorită, în condițiile în care depinde de încrederea populației și de gradul acesteia de mulțumire față de serviciul prestat? Soluția nu ar fi alta decât cea de creștere a eficienței și a profesionalismului instituțional. În antiteză se susține și o altă teorie, respectiv aceea că poliția nu este în sine un actor activ în construirea legitimității, așa cum ar fi ea definită în sensul clasic, sociologic weberian (adică prin invocarea distincției dintre legitimitatea normativă și cea empirică). Încrederea în instituția poliției este dependentă de variațiile mecanismelor sociale, dincolo de structura sa instituțională, intrinsecă și, mai mult, este prinsă

într-un cerc vicios: autoritatea, legitimitatea poliției nu depinde de construcția sa socială, funcțională, ci aparține sferei politicului, factorilor guvernamentali decizionali care gestionează întregul capital de încredere publică, la nivelul întregii societăți și, implicit, la nivelul instituțiilor statului; în sens restrâns, autorul lansează ipoteza conform căreia factorul politic manageriază autoritatea Poliției.

Benjamin Flander și Aleš Bučar Ručman, ambii din cadrul Facultății de Justiție și Securitate Penală a Universității Maribor (Slovenia), încheie seria capitolelor teoretice cu lucrarea „Pierdut în Tranziție: Reformele sistemului judiciar și crizele sale de legitimitate și autenticitate în țările din Europa Centrală și de Est” (pp. 124–143). Cei doi se concentrează asupra autenticității sistemului judiciar în Europa Centrală și de Est aflat în tranziție. Problema legitimității acestuia este analizată prin prisma trendului criminalității, a modificărilor politicilor judiciare, a reformelor legislațiilor penale, a politicii regimurilor de pedeapsă, a sistemelor penitenciare și a încrederii în justiție și în instituțiile de aplicare a legii. Cu majore modificări politice, economice și sociale începute prin anii '80, sistemul judiciar a cunoscut multe transformări în țările Central și Est Europene. Tranziția s-a făcut de la sistemul opresor, ilegitim (din perioada comunistă, ce avea un puternic caracter sancționator al instituțiilor de stat) la modelul democratic de justiție europeană, îndreptat spre apărarea drepturilor omului. Justiția penală a trecut de la un conservatorism profund de tipul „lege și ordine” sau „ordine și disciplină” și de la pedepsele radicale (inclusiv pedeapsa cu moartea) la soluții mai blânde, democratice, cu accent pe respectarea libertăților fundamentale. Însă trecerea a fost întreruptă de multe alte crize ale legitimității și autenticității justiției penale.

Partea a doua a cărții „Analiza încrederii și autorității instituției Poliției” începe seria lucrărilor aplicative prin capitolul „Legitimitatea empirică văzută ca două premise psihologice conectate între ele” (pp. 148–168). Astfel, deschiderea o face Jonathan Jackson, Mike Hough, Ben Bradfor și Jouni Kuha,

membri ai Institutului de Cercetare a Politicilor Penale, de la Universitatea din Londra, ai Departamentului de Metodologie din cadrul Școlii de Studii Economice din Londra, respectiv ai Centrului de Criminologie din cadrul Universității din Oxford. Conceptul de legitimitate, după ei, implică două perspective culturale interconectate: *una legată de consimțire, de autorizare* (cred oamenii că o entitate autoritară, de forță, cum e cea a poliției, are dreptul și temeiul prin definiție de a influența și corecta comportamentele celorlalți?) și a *doua, cea de validitate etică* (cred oamenii că atributul puterii este exercitat în sensul moral?). Folosind datele European Social Survey (ESS), runda a cincea, ei evaluează scala de măsurare a nivelului de legitimitate a instituției poliției și examinează utilitatea a trei moduri diferite de reprezentare a autorității, prin intermediul unui model mai amplu: cel al cooperării publice poliție-comunitate.

În intervenția lor din capitolul II al celei de-a doua părți a volumului „Evaluarea validității diferitelor constructe de legitimitate aplicate pe modelul structurat” (pp. 172–197), Jerneja Šifer, Gorazd Meško și Matevž Bren, toți trei de la Facultatea de Științe Penale și Securitate din cadrul Universității Maribor (Slovenia), fac un rezumat al rezultatelor unor studii și cercetări realizate anterior și susțin că legitimitatea este un puternic vector de conformare în fața legii și de încredere în corectitudinea, onestitatea reprezentanților justiției. Ei își fundamentează argumentele prin rezultatele a patru sondaje de opinie realizate în Slovenia după modelul structural: a) încrederea în justiție în European Social Survey (runda a cincea), b) testul modelului lui Tyler despre „*de ce oamenii se conformează legii?*” în Slovenia, c) un studiu realizat pe un eșantion format din elevii adulți din Slovenia și d) o cercetare a studenților la Facultatea de Drept din Slovenia. În ciuda diferitelor sensuri acordate termenului de legitimitate, a diferitelor perspective și puncte de predicție în rezultatele obținute în aceste sondaje, mesajul celor trei este unul singur: relația dintre dimensiunea publică a

încrederii în justiție și corectitudinea reprezentanților din justiție este puternică și evidentă în construirea legitimității conferită acesteia, însă încrederea populației în instituția poliției și în corectitudinea polițiștilor este totuși esențială, definitorie.

Branko Lobnikar, Andrej Sotlar și Maja Modic, din cadrul Facultății de Științe Penale și Securitate de la Universitatea din Maribor (Slovenia), publică articolul „Avem încredere în ei? Opinia publică referitoare la activitatea Poliției în diferite arii de politici publice în Europa Centrală și de Est” (pp. 199–210) în care scot în evidență că, deși avem multe cercetări și anchete în legătură cu autoritatea, încrederea publică în instituțiile statului în Europa de Vest și în America, în țările Europei Centrale și de Est studiile sunt foarte puține la număr. Astfel, guvernele și polițiile acestui grup de țări nu sunt conștiente de nivelul performanței lor, ele bazându-se doar pe propriile analize ale dinamicii criminalității, pe propriile evaluări ale capacității lor de menținere a ordinii publice și totodată pe sprijinul cetățenilor (ca un dat firesc) prin cooperarea mediocră a poliției cu cetățenii. Analiza puținelor rezultate ale investigațiilor științifice existente despre încrederea publică în instituțiile statului din țările Europei Centrale și de Est atrage atenția asupra golului existent în acest domeniu.

„Încrederea în Poliția Germană. Factorii determinanți și consecințele comportamentului civic” este capitolul scris de Nathalie Guzy din cadrul Departamentului de Analiză și Statistică al Biroului Federal al Poliției Judiciare din Wiesbaden (Germania) și Helmut Hirtenlehner din cadrul Centrului de Criminologie al Universității „Johannes Kepler” din Linz (Austria) (pp. 213–236). Aceștia pun în discuție teoria lui Tyler, fondatorul cadrului procedural penal, după care „legitimitatea” în forma restrânsă este definită ca „obligația percepută de a te supune” (p. 213). Tyler susține că încrederea publică sau legitimitatea autorității poliției joacă un rol central, decisiv în încurajarea populației să coopereze cu poliția, în dezvoltarea spiritului civic. A sesiza o infrafracțiune poliției

este o dovadă și o formă de comportament dezirabil, ce denotă o mare încredere în instituție. Astfel, autorii articolului cercetează relațiile de interdependență dintre experiențele proprii ale cetățenilor cu poliția atunci când fac sesizări, diferitele nivele ale încrederii populației în poliție și experiența directă a victimelor cu polițiștii, din prezentarea rezultatelor unor sondaje de opinie realizate pe teritoriul Germaniei. Concluziile studiilor susțin în parte ipoteza existenței relațiilor de interdependență și dezvăluie o pistă falsă, destul de periculoasă, aceea a argumentării nivelului de încredere pe baza datelor colectate din sondaje realizat exclusiv în rândul victimelor.

„Legitimitatea Poliției în Europa Centrală și de Est. Rezultatele unui sondaj național al studenților de la Facultatea de Drept” este capitolul realizat de Gorazd Meško și Katja Eman (pp. 240–265), ambii cercetători la Facultatea de Științe Penale și Securitate din cadrul Universității Maribor. Autorii prezintă rezultatele unui sondaj de opinie transnațional, realizat în șapte țări Central și Est Europene pe eșantioane formate din studenți la Facultatea de Drept, cu întrebări despre *autoritatea poliției și a justiției*. Rezultatele arată că legitimitatea și încrederea în poliție diferă mai ales în funcție de gradul de democrație atins în țara respectivă. Mai mult, ei demonstrează că există diferențe între țările studiate în privința atitudinii negative față de poliție. Îmbunătățiri în acest segment sunt necesare, mai ales că respondenții sunt viitorii profesioniști ai sistemului judiciar.

„Propria legitimitate a Poliției, uzul forței și comportamentul sindical în Slovenia” este capitolul final, scris de cei doi coordonatori ai volumului Justice Tankebe și Gorazd Meško (pp. 270–284). Cercetarea empirică a legitimității poate fi considerată ca referindu-se la „*autoritatea asupra publicului*”

și implică o recunoaștere *sine qua non* a autorității poliției de către subiecții de drept penal (suspecți, victime, infractori). Ceea ce rămâne totuși neexplorat este termenul de „titulari de autoritate” sau cel corespondent de „auto-legitimare”. Aceste concepte se referă la conștiința titularilor de putere de propria autoritate. Această nouă dimensiune a autorității instituțiilor publice este subiectul acestui ultim capitol al cărții. Folosind datele unui sondaj de opinie realizat pe un eșantion format din ofițeri de poliție din Slovenia, autorii au examinat existența corelației dintre auto-legitimare și titularii de putere și au explorat influența celor îndreptățiți în exercitarea puterii (incluzând decizia de a folosi forța), dar și raportarea la valorile organizației și loialitatea instituțională.

Pe ansamblu, avem de-a face cu o lucrare densă, cu o mare cantitate de informație, dar bine totuși structurată. Diversitatea articolelor și împletirea teoriei cu practica (cercetarea) sociologică face ca volumul să fie un reper în bibliografia oricărei lucrări academice ulterioare în domeniu. Referințele bibliografice sunt cuprinzătoare și alcătuiesc o bază solidă de fundamentare teoretică, iar metodele descriptive din partea a doua a cărții sunt complexe și variate.

Deși are un număr mare de pagini, cartea se citește relativ ușor, are un limbaj accesibil studenților, cercetătorilor, dar și practicienilor. Este o lucrare ce se recomandă singură prin complexitatea temelor abordate, rigurozitatea scrierii și calitatea cercetărilor efectuate, ca necesară în orice bibliografie din aria de studiu conexasociologiei, științelor juridice, criminologiei sau antropologiei sociale.

Andrea Mihaela Fieraru
Universitatea din Oradea